

ПРЕДРАГ МАРКОВИЋ

САН О КОВЧЕГУ НА МОРУ,

а у њему, што стварне што лажне, мошти
заштитника путника, морепловаца и бродоломника

Није потпуно јасно да ли су ти људи клицали или запомагали.

Али је сигурно да су све време трчали за ковчегом.

(Неки чак закорачивци међу ѿаласе.)

Све што се догађало тог 11. априла 1087. у ликијском граду
Мири прекривено је тајном.

Не зато што се о ковчегу и моштима у њему ништа не зна, већ
што је превише сведочанстава и сведока. И у сну и на јави. И што,
ево већ десет векова (а све се када је овај ковчег у питању мери ве-
ковима), непрестано пристижу све нови и нови сведоци.

А опет, никада није саслушан ниједан од отмичара ковчега
нити је забележено његово име. А дочекали су их у слављеничкој
процесији у Барију 9. маја, после тачно четири недеље пловидбе.
Као спасиоце и хероје. *(Како већ бива код айенѿаѿа и оймица.)*

Нису забележена ни имена лаковерних монаха, чувара гроба,
који су тако олако, заведени таштином, показали незнанцима у
цркви гробно место. *(Између сѿубова. Треће слева.)* О казни нарав-
но не може бити ни речи, зар им је требала већа казна од оног што
се догодило.

Када је византијски василевс, годинама касније, писао у Бари,
тражећи да се свете мошти врате, одговорено му је необоривим

аргументом: „Да је Свети Никола био намеран да његове мошти и даље почивају у Мири, зар се не би сам за то постарао. Бар њему није тешко да подигне таласе и потопа сваку лађу чијем се циљу противи.”

Али вратимо се чињеницама.

Отмичара је, то се бар поуздано зна, било 47. Оно што је унело забуну међу истраживаче јесте опис који говори да су били „трговци или пирати”.

Наивни, какви већ знају бити људи од књиге, видели су у томе разлику.

Наводно, један часни монах, устрашен вестима које су сти-зале о селзучким победама и најездама на Византијско царство још од 1071. уснио је вапај Светог Николе да се његове мошти „спа-су из Мира и преместе у Бари”.

Ништа чудно.

И прво чудо, које је седам векова пре тога пронело славу Све-тог Николе, отпочело је у сну.

По сведочењу њаџријарха цариградског Св. Меџодија, смаџира се историјским. На сџрану џиџо је ово сведочење уследило 500 џодина касније. (И џиџо би данас било смаџрано сџорним јер је изречено од њаџријарха осумџиченог за сексуално најасџиво-вање – од ког се оклевеџани свеџи човек одбранио јавним џока-зивањем своје најосџи, џиџо је наводно најџерало и свеџину и клевеџницу да се џосџиде и џокају. Пре џога, несреџни Меџоди-је је царском наредбом џровео седам џодина у џробу, на осџрву у Мраморном мору, заџочен са двоџцом разбојника.)

На Првом васељенском сабору у Nikeји, казује Методије, архи-епископ мирликијски Никола ударио је александријског свеште-ника Арија („који је хулио на истинску веру”), због чега му је одузет архијерејски чин и изгнан је са Сабора. Али су наредне ноћи многи учесници „видели истоветну визију: како око Светог Николе стоје са једне стране Господ Спаситељ са Јеванђељем а са друге Пресве-та Богородица са омофором пружајући му одузете знаке архијереј-ства.” Речником данашњице, исти учесници Сабора су већ сутра-дан „формирали нову већину” и вратили Светом Николи „оно што су му одузели”.

Овде ваља истаћи неколико чињеница. Сам Сабор, први те врсте, сазван је да би се утврдио симбол вере и усагласио датум слављења Ускрса. И тешко да је мирликијски архиепископ баш ошамарио нареченог Арија. (Свети Никола је у том тренутку имао 55 година и био је у пуној снази али и довољно стар и довољно искусан да се уздржи.) Имајмо на уму да је пре тога Свети Никола већ путовао и у Палестину и у Египат. И било му је јасно како ваља ућуткати људе који после много времена изађу из библиотеке пред свет и не могу да затворе уста. А, ако изузмемо штету коју јој је Цезар још пре Христовог рођења нанео, Александријска библиотека је у време првог васељенског сабора, те 325. године, још стајала у пуном сјају. И из ње је несрећни Арије покупио силесију аргумената којима је засипао учеснике сабора и сам жељан да га неко заустави. Свети Никола је, претпостављам, баш то и учинио. Док су остали учесници немоћно галамили и добавивали згрожени Аријевим богохуљењем, које је већ данима цео сабор одвлачило од крхко склопљеног јединства око главних тема – Свети Никола је у једном тренутку устао, пришао злосрећном Арију и искусно му, целом шаком, најпросто склопио уста.

Онако како се умрлима или болеснима, једним потезом шаке склапају и очи и вилица.

Са истом лакоћом је неколико година раније запушио уста паганима. Само његово присуство, одлучност и знак руком – и верни су до темеља разрушили Артемидин храм. А по амфитеатарском здању у Мири разбацали сломљене громаде камених сводова са улаза, украшене безбожним уклесаним маскама људске комедије и трагедије. Где и сад леже.

Архијереји су наравно само људи. Зато не чуди што су се, до малочас и сами помахнитали од Аријеве дрскости, сад наједном сажалили видевши овог како немоћан и поражен пада пред Николином високо подигнутом руком.

Он, Арије, је, у ствари, само клонуо и сео на своје место. Пренеражен једноставношћу којом је тако лако заустављена бујица из његових устију. А сузе што су му се сливале низ образе и нису биле плач већ олакшање.

Али су саборници већ похитали да осуде и изопште мирликијског архиепископа Николу.

Срећом, после дана долази ноћ, под чијим окриљем је визија-ма много лакше да једног по једног саборника походе и убеђују у сну. И да већ сутра Сабор преиначи своју одлуку.

Детаљи ове визије се, у складу са традицијом, виде и на икони Светог Николе (у сребрном окуву) коју је цркви у Барију (у којој се и данас налазе мошти светитеља) даровао српски краљ Стефан Дечански. (На икони се виде и ликови дародаваца, краљевског пара, али и лик краљевог сина, младог Душана Немањића, будућег цара, што је његов најстарији портрет.)

Али далеко смо ми још од Барија.

Вратимо се тренутку у којем тог 11. априла 1087. у Мири избеумљени монаси утрчавају у хладно море а по обали грађани помахнитало трче, вичу и машу док се чамац с отетим свечевим ковчегом приближава лађи која већ разапиње једра.

Узалуд ће у наредним вековима бити исписане стотине страница које доказују да су то усхићени грађани махали у знак поздрава и захвалности. А монаси се у мору клањали мудрости папе Урбана II који је отпослао лађе да спасу ковчег са свечевим моштинама. *(Познатио је у свим вековима одушевљење народа када се сјасава оно црцио им је било једина заццииииа а осјављају им се сојсјиве-ни живоици да њима, у име вере, бране град од осционих неверника.)*

Истина је једино да је одлука папе Урбана II била и мудра и далековида.

Чим су му дошапнули сан часног монаха из Барија, папа је схватио његову практичну вредност. *(Сна, а не монаха.)* Град Бари је био под православном јурисдикцијом али на тлу Италије, ближи Риму. Дакле, није било формалних разлога да се цар и патријарх из Константинопоља одмах успротиве што се кости најзначајнијег светитеља селе из једног у други, безбеднији део царства. *(Имао је цар ших година довољно мука да одбрани и живе йоданике на азијском делу шла.)* Зато је папа, мада последице подела на западну и источну цркву из 1054. још нису попримиле касније размере, задатак у тајности поверио морепловцима из Барија. Али је као искусан човек, пре тога, у исту мисију већ послао лађу млетачких трговаца.

Бари је истина ближи, али је Венеција одавно постајала и богатији и моћнији савезник. А нико није спорио да је тај успон од

византијске Дуке (која је преживљавала од рибарења) до аутономне Млетачке републике (са све моћнијом трговачком и војном флотом) отпочео средином 9. века, када је у град донет ковчег и похрањене мошти Светог Марка.

(Леџенда додуше каже да никаквог ковчега није било, већ да су те 828. године два венецијанска трговца њело Светиоџ јеванђелистие Марка, из Александрије, иренели скривено између свињских њолушки.)

Што наравно саме Млетке није спречило да век и по касније, 978, у побуну против дужда (у ствари, рату два трговачка клана) поред Дуждеве палате, успут, спале и Цркву Светог Марка. Али су мошти, нестале у пожарима, на чудесан начин спасене и пронађене већ век касније, неоштећене, у јужном делу трансепта за нову, кудикамо моћнију грађевину Цркве Св. Марка, тада најраскошнији храм Западног света.

Папа је, укратко, добро проценио да су победе Венецијанаца над словенским гусарима у приобаљу Неретве и освајање далматинских острва и градова претходних деценија дугорочнији капитал од тренутне поморске војне премоћи Барија на југу. Што је, уосталом, само пет година раније, 1082, потврдила и хрисовуља којом је цар Истока лично дужду обезбедио доживотну ренту и титулу а Венецији одобрио дотад невиђене повластице. Цар је не само ослободио таксе венецијанске бродове у трговини са низом лука и утврђених градова, широм им отворивши врата Истока, већ је Венецији уступио и део обале у самом Цариграду, са складиштима, сидриштима и пекаром.

У сваком случају, промисао је хтела да се и једна и друга лађа, венецијанска и баријска, нађу истовремено у далекој Антиохији.

Искуство на Средоземном мору учи да се прво обаве земаљски послови трговине па потом папски. Па отуд, конкуренти у домовини, овде у туђини разметљиви Млеци нису одолели а да се не похвале пред посадом из Барија и повере им како, сем добре продаје и куповине (а натоварили су бродове зачинима, тамјаном, уљем, свилом, иконама и, за одабране купце, стотинама свитака старих грчких рукописа), пред собом у повратку имају још један уносан посао. У Мири. Али о томе не смеју да причају. Јер је тај посао у Божијој милости.

Одмах су људи из Барија, згледавши се међусобно, схватили.

И раним јутром, док се сунце тек промаљало на хоризонту, будно пазећи да весла бешумно урањају у воду, навезли свој брод до пучине и тек ту, изван залива, бучно развили једра, бодрећи и псујући једни друге.

По другој верзији, све се догодило баш тако али још током ноћи, док су пијани Млечани хркали око ватре. Искористили су баријски морнари месечину. А са првим зрацима сунца већ пристали уз обалу Море, док се градић тек будио. И у цркву су дошли журно, испрепадавши двојицу монаха. *(Друга легенда каже четворицу.)* У сваком случају звецкајући и оружјем и пуним кесама.

(У цркву се, у сивари, силазило. Под Цркве Светиоџ Николе био је, шито је познайо, неколико мейара нижи од улице која води до ње. Скоро у нивоу мора. А шек исход ситубова и пода поређане нише са зрбовима умрлих. Тако је, ако изузмемо море, мање више и данас.)

Прво су се пристигли пирати, као што је и ред, поклонили светињама. Малобројним, јер су иконе тад чешиће биле предмет спорова но штовања. А потом замолили од монаха воду и благослов, јадајући се на буре и невоље током пута. И кунући хорде Селцука који су се, наводно, опет размилели по целом царству, насумично, без рата, палећи и пљачкајући хришћанску земљу.

То је монахе узнемирило. Још је било живо сећање од пре неколико година на турску бестијалност. Кад их је од веће погибелји спасла само светост гроба који чувају.

И ту се, на помен имена Светог Николе, сви монаси трипут прекрстили.

Лукави баријски пирати одглумили су изненађење и радозналост. Наводно, гоњени невољом, нису ни знали где пристају. И умолили да се лично поклоне светим моштима. И захвале што су им животи поштеђени у толиким бурама и недаћама.

(Та захвалност је, као шито зна свако ко је половио, била искрена. Није се залуд, међу поганима, вековима пре Христивоџ рођења, на Медитерану зговорило: Постоје само три сигурне луке – Картагина, јун и јул. Картагина је одавно била разорена а јун и јул шито II. априла ирашима предалеко.)

И монаси су се сажалили.

Треба рећи да су пирати на њих оставили снажан утисак.

С једне стране одећом. Скупљена са свих страна света, плачком и трговином наизменично, деловала је раскошно. Али и одрпано, као и њихова лица после синоћње пијанке с Млецима и непроспаване а напорне ноћне пловидбе. Оружја су имали у изобиљу, као и страх и панику на лицима и у очима. *(Тако су монаси, несвикли сīрасīима, ипроїумачили њихове грозничаве йогледе и найеїосї.)* А с друге стране, галамом на неколико језика. Махали су рукама и скакали по храму, одгурујући један другог, уносећи се у лице и горљиво се спорећи, претичући се међусобно из приче у причу о чудима која су видели и доживели. Речју, страшни, китњаста, несрећни и опасни.

Заједно су сишли у крипту.

Трећи слева, показали су монаси прекрстивши се и павши ничице на земљу.

И пирати су се поклонили, прекрстили и клекли. Склањајући пажљиво мачеве и ножеве у страну да не зазвече.

Потом су, отворено и поштено, колико је у датим условима могуће, понудили монасима да ковчег откупе. Предочили су им још једном опасност од надирућих неверника. Обећали заштиту. Један се чак излануо од кога им је такав задатак поверен.

Подсетили су да је и Свети Никола, кришом, црквени новац одвајао и делио онима којима је потребнији. А да је у службу и ступио, по смрти имућних родитеља, претходно разделивши сву имовину. И ред је, макар његовој цркви ако не сиротим монасима, да се поштено одуже.

Отворили су и кесе. Препуне сребрног и златног новца. Однекуд и непријатељских, венецијанских солди. На некима су на аверсу била исписана имена западних царева, на некима позив да Господ чува римског цара *(дакле овоџ на Исїоку)*, али и на једнима и другима на реверсу: *Christe salva Venecias.*

Монаси су занемели.

Збуњени и понудама и што су изговаране углас, истовремено, и на различитим језицима.

Није на њродају, климали су збуњено али одлучно главама све очајнији Ликијци.

А пирати су већ упирали да помере камену плочу над гробом.

Проценили су да је време цењкања, мада ни до каквог цењкања и није дошло, истекло.

Тврдоглаве монахе су, а бар у томе су били вешти, увезали конопцима и затегли чворове. И прионули на посао.

Али су били неспремни на оно што их је чекало када су коначно склонили плочу.

Ковчег је, сасвим обичан дрвени ковчег, сав пливао у миру. У чудесној течности коју је вековима сам из себе точио.

Прво су, устрашени и задивљени опоменом, хитро вратили плочу на гроб.

Али су се брзо смирили. Зар није папска порука и гласила: *Очекујте неочекивано.* А и мало шта је, колико год као и сви морнари били сујеверни, могло трајније да њих (ипак трговце и пирате) одвоји од прорачуна, зараде и здравог разума.

Неколицина њих, распасавши оружје, сем малих кама скривених под огртачима, кратким и лаким доламама, похиташе у чаршију. И убрзо се вратише с амфорама. Које им љубазни и задовољни продајци сами донесоше до црквених врата. Нимало радознали, свикли да странци купују и приносе, свецу и цркви, најразличитије поклоне.

Вешто су, колико год су могли, покупили из гроба у посуде свето миро и залили амфоре воском од свећа. Тек онда, брижљиво га обрисавши рукавима и скутима одеће, извадише ковчег с моштима.

Било их је, то знамо, укупно 47. Али ту, у цркви, само дванаесторица. Тридесет их је спремно чекало на броду. Тројица у чамцу крај обале. Двојица нехајно шетали градом, у ствари стражарили, будно мотрећи на сваки покрет низ и уз улицу до мора.

Ова дванаесторица, сместивши ковчег у средину, између себе, и упртивши са стране тешке амфоре, широм отворише врата и, прекрстивши се у знак опроста грехова, крочише из цркве.

у десној и Јеванђељем у левој руци, онако како је светица приказан у немачким и већини европских градова, већ некакав Божић Баја са хриом поклона за децу поред ноџу. Али постоји чинав низ мањих обележја и симоника и буљук љубазних водича сиремних да ошкрију бројна места и испричају још бројније легенде о свецу дилем шурске обале.)

Ковчег је, дакле, био лак. Али не и миомирис који се, тежак и опојан, за њим спустио на град и измамио скоро све становнике.

Прво, оне најближе цркви.

Нахрупили су за мирисом кроз отворена врата храма. И ту, наравно, затекли везане несрећне монахе. А ови, недостојни, и не покушавајући да објасне шта се догодило, још са конопцима око глежњева, очајни, запомажући и спотичући се, појурили за отмичарима ковчега.

Али су ови већ добрано одмакли.

Ено им тројица привлаче чамац у сусрет и помажу при утовару светог терета. И брзо и спретно, снажно одгурују чамац од обале.

Ено, на ужас унезверених монаха који су тек закорачили у море и људи који немоћно трче обалом, отмичари увелико хватају и весла спаса.

А нешто даље, ка пучини, дижу се већ катарке на лађи и пуне једра.

Легенда се овде рачва у два смера.

Пустимо брод који хита ношен ветром. О њему сад брине моћни заштитник и једини важан путник на том броду. Мада у ковчегу. Мртав више од 700 година. Али толико моћан да већ за будућност брише из памћења смртних људи и име брода, а камоли морнара, а оставља за сећање, историју и легенду једино циљ путовања.

Али шта је било са Млецима који су се у тај час, километрима даље на југоистоку, тек пробудили и видели да је брод из Барија већ отпловио.

Ништа.

Самоуверени и честохлепни, наставили су без журбе за својим циљем.

Било је касно, а и они сувише мамурни да одмах крену ка Мири. Глупо је да у град, а тако часним послом, стигну ноћу и кришом. Уместо тога, искористили су остатак дана да распореде и учврсте већ постојећи товар. Капетан је, и око тога нико није гунђао, поставио стражу око свих залиха вина и све послао на спавање.

Тек сутрадан, мада у цик зоре, раширили су једра и већ око поднева, окупани славом и сунцем, упловили у Миру.

Дотле се узнемирено становништво колико-толико смирило. Управитељ града је претходног дана неколико пута саслушао монахе. Послао је и детаљна писма свом дуксу, као и надлежном епископу, довољно прибран да наивне монахе окриви али не и оптужи. Када су га сутрадан известили да се пред градом укотвио венецијански брод, свестан царских привилегија Серенисима, лично је изашао да свечано дочека чамац на обали.

Млеци, пред њим, зачудо, нису околишали. Мада су масно слагали.

Показали су на брзину сву силесију печата и повеља и одмах саопштили да су дошли да спасу и безбедно понесу мошти светитеља да се удруже са моштима светог јеванђелисте Марка и тако са крајњег Запада, неугрожене од Турака, бдију над сигурношћу и просперитетом целог царства на Истоку. За то, рекли су, имају и благослов римског папе, што је било истина, и цариградског патријарха, што је била толика лаж да се и сам капетан пренеразио када је чуо себе и шта у преговарачком заносу изговара.

А колико се тек изненадио када му је заповедник Мира одговорио да је у све упућен. И да је захвалан што више неће морати са својом невеликом мада искусном и прекаљеном поставом, то је нагласио, да брине о тако драгоценом благу под окриљем осиромашене и једном већ опљачкане цркве. Али су, рекао је, заповести његовог дукe јасне. И, колико је схватио, у сагласности и са царевим прохтевима.

И ту је вешти Грк искусно одмерио и брод и газ под товаром и редом саговорнике. А онда, не трепнувши, изговорио цену.

Мада, додао је лукаво, и светли цар и патријарх, чак и да несрећни раскол у цркви није узео толико маха, знају да светиње немају цену.

Капетан је схватио да се намерио на себи равна.

Прво се правдао да тобож о могућој надокнади ништа не зна, потом да он сам новца и нема. Проклети Селдучи, пренемагао се, толико су опустошили Антиохију, да никад у гору трговину нису испловили. Ово мало робе што су прихватили у размену, јер продаје скоро да и није било, тешко да ће им покрити и трошкове пловидбе.

Али је Грк остао непоколебљив. („За пловидбу ће се побринути Свети Никола”, сопштио је самоуверено.)

(А све се већи број грађана, однекуд више љуџиџих но радозналих, окуљџао иза њеџових леђа.)

Још горе. Грку, мимо свих обичаја, очито није падало на памет ни да се цењка. Да, макар из пристојности, преговара.

Млетачки капетан је био понижен.

Замолио је да се врати на брод. Да покуша некако да искамчи, тако је рекао, неку солду од посаде. Све су то добри хришћани, додао је, посвећени молитви. И неће жалити да приложе за општу добробит и царства и цркве и свог града. Мада ће и град и Сенат и дужд тешко одрешити кесу да им непланирани трошак надокнади.

Заповедник се равнодушно сагласио али већ са првим ударом весла, којим је чамац враћао млетачког капетана на брод, похитао ка цркви. Морао је и окупљеним грађанима а посебно оној двојници *(или четворници, свеједно)* блентавих монаха да објасни свој наум.

Цифру је наравно прећутао, тачније умањио, али је све остале делове замисли о превари до у детаље објаснио, поделио улоге и још неколико пута сваком појединачно поновио.

Са монасима је, испоставило се, ишло најлакше. Они су јадни већ толико препатили и исплакали се да су само тупо и покорно саслушали шта се од њих тражи.

За цигло сат времена све је било спремно када је претоварени чамац с Млечанима опет пристао.

(Каћеџан, разуме се, није „камчио” никакве новце. Добро је Грк њроценио колико може да њражи. Већ је све време само њума-рао њалубом бесно ударајући њо оџради и свему њиџо му се наџло на њуџу. Псујући наџлас и њреџреденоџ Грка и џрамзивоџ њаџриџар-ха и размаженоџ цара, а себи у браду не остџајући дужан ни свеџлом дужду ни свеџом и милостџивом оцу њаџи.)

„Ево”, показао је капетан на вреће у чамцу. „Успео сам.”

Већ је повратио надменост у гласу. Али не успевајући још да прикрије љутњу у наизменичном бледилу и црвенилу образа. „Можемо да кренемо. Осим”, није одолео, „ако желите лично да пребројите”.

„Ни једно ни друго није потребно”, одговорио је мирно Грк. „Само истоварите.”

И високо подигао руку.

На његов знак, отворила су се врата храма и из њих кренула процесџа.

На челу су ишли барџаци, за њима икона и везеним брокатом прекривен ковчег. За ковчегом, а испред намргођене светине, она двоџица (*или чеџворица*) монаха. Ковчег су на раменима носили угледни грађани.

Можда би Млечани у задњи час нешто и посумњали. Али изглед монаха и њихови искрени јеџаџи учинили су да се и њима стегне кнедла у грлу.

Монаси су стварно изгледали очајно. Потпуно бледи а гребући се немилосрдно по лицу, вапили су до неба тетурајући за ковчегом. И сџај и сузе у очима, и немилосрдно шџбање влажним конопцима по леђима, и крвави праменови косе коју су у болу чупали – ништа од тога није било глумљено.

И Млечани су, постиђени тим призором, брже-боље похитали да преузму ковчег и сместе га у чамац.

Одједном су се, ваљда од сунца које је управо достигло зенит, и људи у чамцу и људи на обали унервозили. Само је Грк, запо-

ведник, остао и достојанствен и прибран. Поздравио се с капетаном кратко и одсечно, као што је и ред по поштено обављеном послу. А онда му још, када је овај већ закорачио у чамац а пре него се отиснуо, свечано пружио и ону икону оперважену сребром, што је ношена пред ковчегом. Потпуно збунивши Млечанина.

„Мира части”, напоменуо је великодушно.

И не сачекавши одговор, окренуо се око себе и свечано повикао:

„Сад плачите, Ромеји! На дугачак пут, можда заувек, одлази ваш светац и заштитник!”

И грађани су, уз тупи звук весала, стварно заридали. Падали су један за другим у трансу на колена, ниједног часа не скидајући поглед с препуних врећа. Само су монаси остали на ногама, празних погледа, и даље се, онако онемоћали, ударајући конопима по леђима и плачући без суза.

Ето, тако је, дан после баријске, отпловила млетачка лађа из Мира. Носећи, уместо драгоцених моштију Светог Николе, ковчег са костима неког Серафима, Силуана или Сисоја. У световном животу можда Темистокла или Сократа.

Али, ко је тај што ће одредити цену костију у времену. Када је трговцима иначе све скупо, и жури им се. А само је људско месо, због превелике понуде, у бесцење.

Додуше, Млечанима се није дало да журе. Небо је било ведро и море мирно, за шта су захваљивали моштима Светог Николе за које су веровали да су у ковчегу. Али ветру ни трага.

Морали су да приону на весла. Лењо, не само зато што су све важно обавили већ и штедећи снагу за случај да се сусретну са неком сараценском или ђеновљанском лађом. А залиха је, чинило се, било довољно.

Ипак, када су почетком јуна пришли Задру, капетан је одлучио да пристану. На безбедној удаљености. Задар је већ 25 година поново био под венецијанском управом и дуждеви су гордо носили и титулу *Dux Dalmatarum*, али није тријумф оно што је капетану требало.

Требала му је добра припрема тријумфа.

У утврђени град је послао тројицу искусних. Да се распитају о новостима, и пре свега о некој малој али брзој бродици којом би, испред себе, послао поверљиво писмо Сенату и дужду. Па да их, када уплове међу острвље Ријалта, на тргу већ чека одушевљена светина а да се, пред тргом унапред постројене, грациозне гондоле пред њима само размакну у свечани шпалир.

Али су му гласници, по повратку, сурово распршили тај сан.

Једина и главна вест коју су донели гласила је: У Бари су, пре две недеље, некакви пирати допремили, ни мање ни више, ковчег са моштима и светим миром заштитника нашег и морепловца Светог Николе. И Бари, који се сад другачије и не зове него град Светог Николе, већ две недеље слави и велича светитеља а миомирис се шири и градом и луком и још километрима уз обалу.

Шта је даље било, знамо.

Капетан није клонуо духом. Наставио је за Венецију. Уосталом, преостали товар је био довољно вредан за још неколико месеци уносне трговине. Није се либио ни да изађе пред дужда и Сенат и повери им своју срамоту. Коначно, није он због себе и својих људи, већ због угледа и славе Венеције, толико скренуо с пута, потрошио лични новац и, у крајњој линији, некакве мошти ипак донео.

Новац му, наравно, нису надокнадили. Али су му срамоту прећутали. Штавише, прогласили је победом. (*Под условом да и кайеџан и њосада заувек ћуће о њревари.*) И мошти, без помпе, прихватили.

Одвећ надмена је била Република да би признала пораз.

Уздајући се у растућу моћ, Венеција је преузела ковчег с лажним моштима и прогласила их јединим истинитим и светим. Похранила их је на острво Лидо и око њих подигла цркву у свечеву част, Свети Никола. Али је слава свеца из Барија била толика и толика су чудеса у Барију виђена да је Венеција бар мало устукнула. Чудотворном је прогласила само ону икону свечеву а за ћивот пронашла срећну формулацију: место где се чува делић моштију Светог Николе. С годинама је, како је моћ Венеције јачала, такво решење постало прихватљиво и људима из Барија.

И тако до дана данашњег.

Али, немојмо још у Бари.

Постоји и један побочни крак приче. Наизглед неважан.

Њега се у ствари сећају, или бар чувају сећање, још само људи у Неа Макри. Они Грци што су у размени територија и становништва између Турске и Грчке морали да се иселе из своје вековне домовине и доселе се на Балкан. А иза њих остала данашња туристичка атракција – обезглављене куће на падини.

Они причају, мада их нико а пре свега њихови укућани одавно не слуша, да су обе легенде, и о отмици и о продаји ковчега, истините.

Али постоји и непознат, а њима и те како важан, детаљ између ова два догађаја.

Сетимо се амфора с миром које су баријски пирати бежећи у журби понели са собом, заједно с ковчегом.

Е, па, нису успели баш све и да их донесу на брод.

То миро, чији је тежак миомирис и призвао становнике на узбуну, имало је своју претходну историју. Још у епископском храму у Макри, данашњој Фетији, где је ковчег почивао првих 350 година, почело је оно да се точи из моштију светитеља. И када је сада, успаничен повицима са обале (док су са чамца на брод подизали прво ковчег па тек онда амфоре с чудотворним миром), један од пирата испустио склиску амфору у море – догодило се чудо. Невидљиво и пиратима и становницима Мире на обали.

Амфора је, наравно, потонула на дно.

И ту се, ударивши о камен, разбио воштани печат и миро потекло из амфоре. Прво ка броду са светитељевим моштима, али је он већ развио једра и јурио ка пучини. А онда, остављено, уз обалу, данима, неприметно, све до свог првог дома – старог, разореног и напуштеног гроба у срушеној епископској палати у Макри.

Одужио се, о и те како се одужио Свети Никола својој постојбини.

„Па шта мислите,” љутито су подизали прст ови Грци, несвикли новој домовини и стално загледани ка старој, преко мора.

„Одакле је наша стара Макра наредних векова, и под византијским и под отоманским царством, одједном постала највећи центар за производњу скупочених парфема. Успешно кријући тајне састојке рецепта и од конкурената и од освајача.”

„И шта мислите,” додавали би с тугом у гласу, „зашто их овде, у Неа Макри, више не производимо. А све рецепте смо, скривене у колевкама, понели са собом.”

Ех. Ето како је било 11. априла 1087. Ако то иког више интересује.

Становници Мире су покуњено лутали обалом. Монаси очајавали. Километрима даље, Млеци се тек будили на свом броду. Миро из амфоре отицало у море. А лађа из Барија пуним једрима орала таласе осунчаног Средоземља.

Таласа, где чуда Светог Николе, као да није ни било. А једра су се пунила ветром.

И никад брже није ниједна лађа из Барија прешла толики пут.

Ако изузмемо, наравно, ту несрећну епизоду пред Крфом.

А ту је све почело ноћу.

Ветар је изненада стао. Са њим и брод. А са хоризонта, уместо зоре, дошли олујни облаци.

Не један, стотине усковитланих ветрова одједном, наизменично из свих праваца, обрушило се на орахову љуску брода у вртлогу.

И плъусак. Отворило се небо над морским гротлом.

Капетан је, немоћан, похитао да се помоли заштитнику пред његовим светим моштима. И ту, у очају, одмах схватио узрок несреће.

Људска похлепа.

Скрнављење. Неопростиво скрнављење.

У ковчегу су недостајале бројне ситне кости светитеља.

О, како се проломио палубом бес капетана. Надјачавши урликом и грмљавину и крике устрашених морнара.

„Ви ниткови и пацови, ви безвредни, ви сецикесе и шљам баријски. И ја који сам вам једини веровао. Поверио вам драгоценост над драгоценостима. Светињу и заштитника. Зар да ви, хуље, гурнете прљаве лоповске руке међ мошти које сте недостојни и да целивате. Као да вам ваши животи нису довољна награда у сваком дану на мору.”

И ко зна шта је све грмео капетан, очајнији и од очајних и из безумљених морнара. Потрајало је.

А потрајало је и док су крадљивци, горко се покајавши и пре капетановог беса, вратили све украдено на своје место.

Што нас не чуди. Волео бих да видим тог мајчиног сина који ће по олуји, у мраку, док таласи бацају и брод и ковчег у њему, уз повике, брже пронаћи оно што је за мирне пловидбе сакрио. И још то, сваку кошчицу, брже вратити и наместити на своје место. У ковчег о који се море отима.

И мали прст на левој руци и наковањ у уху. И зуб и доњу вилицу светитељевој.

Али је, када су коначно успели, склањајући се одмах по обављеном с капетанових очију, ветар одједном стао и море се умирало. Разишли се облаци.

И сунце, сунце пролећно помиловало сваки део лица и тела напаћених грешника.

И већ следећег дана, 9. маја по старом или 22. маја по новом календару, 1087. у сјају и светлости, лађа са свим светитељевим моштима упловила је у Бари.

Све остало је познато. И небројено пута испричано.

Пред лађу се сјатило све живо у Барију.

Ковчег је смештен у привремену капелу али су, још док је носен, и грађани и посада (они са некаквим посебним полетом) почели да скупљају прилоге за изградњу нове. Достојне и свеца и града.

И то је потрајало. (*Делом због венецијанског сјорења.*) Али је, тачно две године и пет месеци касније, 9. октобра 1089. лично папа Урбан II унутар постојеће цркве положио мошти Светог Николе у новоизграђену крипту. Долазак папе и његов чин полагања моштију уздигли су Бари на највишу лествицу у очима ходочасника из целог света.

Већ десетак година касније, изграђена је базилика посвећена Светом Николи а он и званично проглашен свецем заштитником града. Два века касније довршена је у облику какав и данас познајемо, поставши узор за изградњу бројним храмовима европским.

Од тада, тачније од 1319, бележе се у храму и поклони српских краљева. Од најславнијих и најскупљих, много пута помињани сребрни олтар краља Милутина (неколико пута пљачкан и коначно претопљен 1684) и до данас сачувана чудесна икона Светог Николе са еталоном његовог лика, али и ликовима дародаваца, поклон Стефана Дечанског. Краља којем је, по легенди, Свети Никола повратио вид.

Списак дарова српских краљева чува се у базилици на четири пергамент. А Барију је већ вековима најдражи онај пети пергамент. Повеља са златним печатом цара Душана издата у Скопљу 1346. Њоме се обавезује Дубровник да део годишњег пореза, који следује српском владару, уступа директно Базилици Светог Николе у Барију. А Дубровчани су (којима је било свеједно коме иде који део пореза, они га плаћају те плаћају) били под шапом венецијанског лава, архинепријатеља Барија. Оног истог дужда који је дрско тврдио да у његовом окриљу леже наводне кости Светог Николе.

Много је чуда учинио и чини Свети Никола.

Само у Барију, штитећи и град и здраве и болесне у њему. Надасве сиромашне, старе и децу. И море и морепловце под градом. И оклеветане, и заточене, и кријумчаре, чак и навијаче ако су му верни, независно какав грб носио клуб за који навијају.

Али пре свега радујући децу у целом свету.

Под разним именима, час Никола час Божић Бата, а одазивајући се и кад га (њега, човека с топлот Средоземља) називају Деда Мразем. (*Истинија је уосијалом да је он од рејских свејишијеља раног хришћансјива који је доживео дубоку сјаросиј и умро ѿриродном*

смрћу.) Не либећи се да га у претходном веку представе у смешној одори и у кочији са упрегнутим ирвасима, без икаквих симбола његовог достојанства и вере. Не љутећи се, стрпљив и доброћудан према деци, стиже он бар једном годишње у сваки дом. Да под прозор, под јелку, божићно дрвце, под јастук, па и кроз оцак остави или намени ма и најмањи поклон, макар пољубац или зрно наде.

Поштован је и слављен у оба крила цркве. Под различитим датумима. И сваког четвртка у недељи.

Срби га рецимо славе двапут годишње. Датум смрти (из 345. године) славе по новом календару 19. децембра и тај дан зову Стари Свети Никола. А пренос моштију у Бари, који је уследио 742 године касније, зову Млади Свети Никола и славе га на дан преноса, 22. маја по новом календару.

Али нису на тај дан мошти свеца стигле само у Бари.

Двадесет првог маја 2017, после 930 година, мошти светитеља су извађене из саркофага у Барију и под будним оком свештеника и карабињера смештене у ковчег од непробојног стакла.

Био је то резултат сусрета у Хавани. Између папе Фрање и руског патријарха Кирила.

Посебним авионом, испраћен почасном четом, ковчег је полетео ка Русији.

И на аеродрому Внуково-3 дочекала га је почасна чета руске војске. И свештенство.

Сутрадан, 22. маја, на дан када су пре 930 година стигле и у Бари, ушле су мошти Светог Николе и у Москву. *(Такође град чији је он светиац заштитник.)* И изложене у Храму Христа Спаситеља. Наредних дана поклонило им се стотине хиљада верника. *(Исти се од 13. до 18. јула поновило у Санкт Петербургу.)* Просечна дужина реда у ком су верници чекали на поклоњење износила је пет километара.

Свети Никола је заштитник бројних градова и лука, али и три државе. Грчке, Русије и Србије. А тог дана, 21. маја 2017, када се специјални авион подигао изнад Барија и полетео за Москву, прелетео је први пут Србију. Исто и у повратку за Бари, где су свете

мошти опет смештене и чувају се до дана данашњег. И тако за наредних стотина година.

А невернима који се питају где је био светитељ и заштитник Србије кад су сваког дана, три месеца 1999, летели авиони с бомбама преко Барија и његове базилике на Србију, још и ово:

Знао је, добро је знао светац шта се дешава и са Србијом и са Србима. И тада и увек. Јер време не почиње и не завршава ниједним датумом. Али је моћ његова да заштити верне. И слаби на даљину. А и летело је већ много ковчега тих дана над Србијом. А била је најдаље и од саме себе. Барем у том веку. Коначно, истински чудотворна моћ Светог Николе је на мору, на морима. А ни на какво море Србија већ одавно не излази.